

980123-2

Karel Kosík napsal před časem následující větu: „Kultura i evropanství se zakládají na předpokladu, že existuje pravda.“ (*Obrana Karlova mostu*. Liter. noviny 3, [24.12.92 – 6.1.93], č. 51-52, str.5.; znovu in: 7086, Století Markéty Samsové, Praha 1993, s. 151.) Nepochybně je tím míněno něco pravdivého, ale zároveň je třeba dobře přezkoumat, co tím je vskutku vysloveno, řečeno. Můžeme o pravdě říci, že existuje? Dlouhou dobu si toto sloveso podržovalo význam jakéhosi výskytu: tážeme-li se, zda existuje něco takového jako kříženec osla a koně, ptáme se, zda se něco takového (někde a někdy, rozumí se ve světě) vyskytuje. Ale pravda se přece nevyskytuje; to, čemu můžeme přisoudit nějaký výskyt, jsou pravdivé výroky. Takže hned na počátku si musíme vyjasnit rozdíl mezi pravdivostí výroků, výpovědí, soudů, eventuálně názorů, přesvědčení, mínění, myšlenek, teorií atd. atd. na jedné straně a pravdou na straně druhé. A musíme se proto tázat, co dělá nějakou výpověď pravdivou, a za druhé, jak poznáme, že taková výpověď je pravdivá. Na první pohled by se mohlo zdát, že odpověď není nesnadná: aby nějaká výpověď byla pravdivá, je třeba, aby se nějak podstatně přiblížila pravdě, aby postihla pravdu, rozumí se pravdu o tom, o čem vypovídá. A poznat, zda je nějaká výpověď pravdivá, můžeme zase jen ve světle pravdy o té výpovědi. (už Aristotelés věděl, že není možné, aby byla jen jediná výpověď pravdivá, protože v tom případě musí být pravdivá také výpověď o této pravdivé výpovědi, jakož i výpověď o výpovědi o oné pravdivé výpovědi atd. – tedy pravdivých je pak nutně mnoho výpovědí. Aristotelés však zcela nedomyslel důsledky této skutečnosti, kterou jen prostě konstatoval. Jestliže je resp. může být pravdivost nějaké výpovědi o jiné výpovědi založena na pravdivosti oné jiné výpovědi, znamená to nutně, že pravdivost nemůže být inherentní či imanentní složkou samotné výpovědi, nýbrž že je čímsi, co je závazné, co platí pro několik, pro více výpovědí. To pak znamená, že nemůže platit to, co Aristotelés říká jinde, totiž že místo pravdy je ve výpovědi. Jestliže pravdivost výpovědi záleží na něčem, co není součástí ani složkou výpovědi, a jestliže pravdivost výpovědi o jiné výpovědi může být alespoň někdy podmíněna nikoliv fakticitou té druhé výpovědi, nýbrž její pravdivostí, nemůžeme obecně stanovit, že pravdivost výpovědi je založena – zatím blíže neurčeným – vztahem k nějaké fakticitě, k věcné, reálné „skutečnosti“. Pravdu samu zajisté za takovou věcnou, reálnou skutečnost považovat nemůžeme.

(Písek, 980123-2.)